

Amma Asante

keynote speech d.d. 16 maart 2018

Samenwerking met Stichting Oikos om Afrikaanse experts een podium te bieden en te spreken een nieuwe agenda voor de ontwikkeling van Afrika

Toen ik een paar maanden geleden benaderd werd door David Renkema om een woord tot u te richten op deze gedenkwaardige bijeenkomst was ik enigszins verbaasd. Hoezo ik en hoezo heft Oikos zichzelf op? Na kort nadenken, niet lang om heel eerlijk te zijn, mailde ik David terug dat ik met veel plezier een keynote speech wil uitspreken.

Ik leerde Oikos kennen zo een vier jaar geleden toen journalist Alberta Opoku en ondergetekenden vier jaar geleden het idee vatten om een boek te schrijven over een andere agenda voor de ontwikkeling van Afrika. We wilden een boek schrijven en een aantal debatten aan wijden. Na een onderzoek van een aantal organisaties wendden wij ons tot Oikos met het verzoek om de rol van de hoofdaannemer op zich te nemen zodat we de benodigde financiële ondersteuning van het Ministerie van Buitenlandse Zaken konden krijgen. Ons verzoek werd met veel enthousiasme ontvangen en zo geschiedde het.

De samenwerking met Oikos leidde tot de publicatie van het boek *Game Changers; diaspora doeners en denkers voor een andere Afrika-agenda*. Deze agenda zou opgesteld worden door de Afrikaanse diaspora in Nederland. De Afrikaanse diaspora waarvan alsmaar werd gezegd: we kunnen ze niet vinden. Of erger nog: dat zijn toch geen experts en je bent toch niet per definitie een expert omdat jij of jouw ouders in Afrika zijn geboren? Wij presenteerden, inclusief ons zelf, met gemak tien Afrikaanse diaspora experts. Ja, we waren allen in Afrika geboren of onze ouders kwamen er vandaan maar bovenal waren we experts op tal van onderwerpen (zie bijlage 1).

Wij vonden deze denkers en doeners met het grootste gemak. En ik herhaal ja ze hebben allemaal hun wortels in Afrika maar bovenal waren het experts op hun eigen vakgebied. Alberta en ik hadden de toenmalige minister Ploumen gevraagd een voorwoord te schrijven. Dat was toegezegd maar gedurende het proces, nadat de eerste conceptversie was opgeleverd, trok zij zich terug. Het werd een nogal kritisch boek. Zo adviseerde een van de experts om haar Ministerie op te heffen. Daarop wendden wij ons tot David met het verzoek of hij het voorwoord wilde schrijven. En zo leerde ik David kennen. Hij sprak warme en hartelijke woorden die ook zijn karakter naar mijn idee weerspiegelen. Dit zeg ik met enige voorzichtigheid want zo goed ken ik hem niet. Daar moeten we toch iets aan doen David. Hopelijk heb je daar nu meer tijd voor. Ik citeer zijn woorden:

“Oikos gelooft in de ambities van de diasporadoeners en -denkers voor een andere Afrika-agenda. Oikos herkent hun inzet voor een coherent beleid vanuit het perspectief van de ontwikkelingsdoelen, dus vanuit de veronderstelling dat ieder mens van waarde is. Oikos meent ook dat het beleid voor internationale ontwikkeling gediend is met een brede inbreng vanuit de samenleving. Soms zullen dan ook uiteenlopende perspectieven (belangen, ideeën) aan de oppervlakte komen. Maar juist die dialoog is van waarde om tot een beter beleid te komen.”

Als je niet twittert doe je niet mee: de veranderingen die Oikos fataal werden

Terug naar de vraag waarom ik en hoezo heft Oikos zich op? En waar moest ik het dan over hebben? Waarom ik: nou ja ik heb daar nog steeds geen goed idee bij maar ik zou mij zo kunnen voorstellen dat het komt door onze prettige samenwerking bij de totstandkoming van de publicatie en de debattenreeks, misschien het feit dat ik lid ben geweest van de Tweede Kamer, ook als was het maar voor heel even. Misschien omdat wij elkaar herkennen in onze sociale engagement vanuit Christelijke principes? Ik behoor tot een slinkend deel van de Nederlandse samenleving. Soms voel ik me ook wel een uitstervend soort. Ik hoor bij de groep mensen die nog gelooft in God, dit belijdt en iedere zondag naar de kerk gaat. Mijn man, Emmanuel Baddoo, die ik leerde kennen toen ik als jong meisje verbonden was als tolk en lid van het zangkoor aan een kerkgemeenschap in Amsterdam is ook mijn voorganger. En misschien heeft David mij ook wel gevraagd, bedacht ik mij later, omdat David stiekem hoopt dat ik en mijn generatie vanaf vandaag het stokje overnemen van u? Kortom: zonder het precies te weten kan ik mij wel voorstellen dat ik hier vandaag sta.

Dit brengt mij op de vraag: hoezo heft Oikos zichzelf op? En ook daar kan ik mij enigszins iets bij voorstellen. Ik denk in de eerste plaats aan de bezuinigingen in de Os-sector van de afgelopen jaren. Die zijn fors geweest. De sector heeft hieronder te lijden gehad. De bezuinigingen die reeds werden ingezet voordat Lilliane Ploumen minister werd, maar toch zij heeft de klus wel geklaard uiteindelijk. Ten tweede dacht ik aan het veranderde speelveld. Strijden voor een beter en rechtvaardiger wereld vraagt anno 2018 om iets heel anders dan in de jaren zeventig toen de voorlopers van Oikos werden opgericht. Toen we nog geen fakenieuws hadden en je door middel van het verzamelen, veredelen en distributie van kennis beleid kon weerspreken en multinationals het leven zuur kon maken. Toen het niet alleen om de beleving draaide maar om feiten en kennis om onrecht aan te kaarten en te bestrijden. Tegenwoordig draait alles om beleving. We moeten het kunnen voelen. Zelfs een bijeenkomst op de school van je kinderen moet uitdraaien op een beleving. Die tijd toen je niet een halve popster hoefde te zijn met een Instagram en Twitteraccount om te laten zien hoe invloedrijk je was. Toen er nog geen hashtag metoo bestond, we geen twitterende presidenten hadden en het nog onrealistisch leek om via een aanval op computers verkiezingen elders in de wereld te ontregelen. Toen bankdirecteuren genoeg hadden aan een jaarsalaris van 1 miljoen gulden. En niet drie miljoen euro's. En ten slotte de tijd waarin het vanzelfsprekend was dat mensen met uiteenlopende geloofsrichtingen bij elkaar kwamen en zich gezamenlijk inzetten voor een beter wereld. Toen activisme en religie nog hand in hand gingen. Er is in de loop der jaren dus veel veranderd. En al deze veranderingen zijn genadeloos geweest.

Mama zijn wij Marokkaans?

Hoewel de aanleiding waarom we hier zijn geen vrolijke is, ga ik toch voor het optimisme. Optimisme omdat de wereld na vandaag er alleen nog maar beter op kan worden. Optimisme omdat de grootste verandering altijd begint met grootse dromen. En ik wil samen met u niet rouwen maar groots dromen. Radicale dromen die onwerkelijk lijken maar die ons wel voortduwen en op de been houden gedurende ons verzet. Gedurende het lijden. Gedurende arrestaties en soms ook moorden. Want dat is ook wat helaas gebeurt wanneer mensen besluiten zich te verzetten tegen onrecht. Wat dat betreft is het geen kinderspel, je inzetten voor een beter wereld. Dromen zijn belangrijk wanneer je de wereld wilt veranderen. Ds. Martin Luther King zei niets voor niets I have a dream. En het was niet zonder reden dat hij hierdoor mensen direct in hun harten raakte en

aanzette tot handelen. Een type handelen dat leidde tot verandering. Wat is dan mijn droom en wat wil ik ermee? In de eerste plaats wil ik met mijn droom de huidige realiteit ontstijgen. Ik wil niet alleen dromen, nee ik moet dromen. Om geïnspireerd te worden. En daarmee ook hopelijk anderen te inspireren. Hoe zie ik de realiteit die ik wil ontstijgen? De realiteit, in Nederland, licht ik graag toe met een pijnlijke anekdote. Ik begin dichtbij huis, bij mijn kinderen die een groot inspiratiebron voor mij vormen:

'Mama zijn wij Marokkaans?' Deze vraag stelde mijn, toen 5 jarige, dochter aan tafel op 21 maart 2014. Ik verslikte mij bijna in het eten. Ik keek haar vader aan. Al snel bedacht ik mij dat ik deze vraag niet mocht beantwoorden zonder eerst te weten waar het vandaan kwam. Dus ik stelde een vraag terug: 'Lieverd waarom stel je die vraag?' 'Nou mama, een meneer heeft op televisie gezegd dat er minder Marokkanen in Nederland moeten zijn. Mama, dat is eng. Want dat betekent dat we moeten vluchten als we Marokkaans zijn. Dat is toch niet leuk', voegde ze er aan toe. Dit was de druppel. Boos en verdrietig tegelijk keek ik mijn man aan en zei: 'schat ja dat klopt. Een meneer heeft dat gezegd. Een politicus. Wij zijn niet Marokkaans. Wij zijn Nederlanders. We hebben allemaal een Nederlands paspoort. Papa en mama zijn in Ghana geboren en jullie in Nederland. Beiden in Amsterdam. En jullie hebben Ghanese wortels. Jullie oorsprong ligt in Ghana'. Ze kijkt zichtbaar opgelucht. 'Maar mama dit is toch niet leuk voor Omar en zijn ouders? Die is wel Marokkaans' (Omar is een klasgenootje). 'Schat ik snap dat je bang bent, maar weet je er zijn een heleboel andere mensen die het hier niet mee eens zijn. En bovendien kan het niet eens want als je een Nederlands paspoort hebt kan niemand je dwingen om Nederland te verlaten. De rechter zal hier een stokje voor steken. Omar en zijn ouders hebben vast een Nederlands paspoort.' Haar ogen lichten op. En weet je wat? Aanstaaende zaterdag gaan we naar een demonstratie waar jullie zelf kunnen zien hoeveel mensen het niet eens zijn met deze uitspraken. En zo geschiedde het dat wij met onze kinderen op onze nek de demonstratie op bijwoonden in Amsterdam op 22 maart 2014. Drie dagen na de kwaadaardige uitspraken. Mijn kinderen vonden de demonstratie fantastisch.

Voor hun leek het probleem hiermee opgelost, maar hoe zit het nu eigenlijk met andere kinderen? Die zich misschien wel Marokkaans voelen of Marokkaanse wortels hebben? Die zich ook aangesproken voelen en angstig voelen? Jongeren die sinds de aanval op Twin Towers opgroeien met negatieve beeldvorming. Die dag in dag uit moeten vernemen uit de media en de politiek dat ze niet deugen. Vanwege hun afkomst. Vanwege hun religie. En als gevolg daarvan misschien wel een reactieve identiteit hebben ontwikkeld.

Zo zie ik dus de realiteit. De Nederlandse samenleving is verdeeld. Niet alleen langs de lijnen van religie en afkomst, maar ook langs de lijnen van inkomen en opleiding. Voor mijn gevoel begon het allemaal rond het millennium, met de aanslagen op de Twin Towers in 2001. En sindsdien is de storm in Nederland en de rest van de wereld niet meer gaan liggen.

Wij zijn als Nederlanders gelukkig en kwetsbaar tegelijk

We mogen ons zelf gelukkig prijzen dat we in een vredig en welvarend land leven. Nederlanders zijn de op vijf na gelukkigste volken ter wereld. In maart 2017 publiceerde de Verenigde Naties het nieuwe World Happiness Report waaruit bleek dat 88% procent van de Nederlanders zich gelukkig voelt, 9% procent gelukkig noch ongelukkig en slechts 3% ongelukkig. De belangrijkste factoren die meegewogen zijn betreffen welvaart en sociale vangnet. Andere factoren zijn: levensverwachting,

persoonlijke vrijheid, vrijgevigheid, ongelijkheid, sociale cohesie, kwaliteit van zorg en mate van corruptie.

Ondanks deze mooie cijfers is er ook veel ontevredenheid onder Nederlanders. In 2016 publiceerde het Sociaal Cultureel Planbureau het rapport 'De Toekomst Tegemoet.' Dit rapport schetst een beeld van de Nederlandse samenleving in 2050. Volgens dit rapport zal Nederland in 2050 een samenleving zijn met veel mogelijkheden en ruimte voor het individu, maar tegelijk een samenleving die worstelt om solidair te zijn en samen doelen te bereiken. De onderzoekers voorspellen een samenleving waarin sprake zal zijn van een toename van stress en onzekerheid, kwetsbaarheden op het gebied van privacy en mogelijk grotere verschillen tussen mensen die kunnen meekomen in de ontwikkelingen en mensen die dat om welke redenen dan ook niet kunnen. Het is een samenleving van the have's and have not's maar ook een samenleving van the can's en cannots als gevolg van het toenemende belang van kennis, informatie en bijscholing. Het gaat dus vooral om het op orde hebben van de sociale basis en bevorderen van participatie.

In Nederland is sprake van zowel individueel geluk als collectief pessimisme. Deze twee staan nagenoeg lijnrecht tegenover elkaar. Dit maakt de gemeenschappelijkheid tussen Nederlanders kwetsbaar. De gemeenschappelijkheid tussen Nederlanders kan ook door onvoorziene omstandigheden onder druk zetten. Recente ontwikkelingen waaronder het migratie- en vluchtelingenvraagstuk, maar ook de viering van Sinterklaas gaven ons al een inkijkje in deze toekomst. Grote uitdagingen waar we in Nederland voor staan samengevat zijn:

1. Polarisatie tussen groepen (etnische Nederlanders en niet-etnische Nederlanders)
2. Toename intolerantie, discriminatie en racisme
3. Groeiende ongelijkheid arm en rijk, hoog en laag opgeleid
4. Uitholling publieke voorzieningen en zorg, opkomst van de 'doe het zelf economie' (zelfredzaamheid)
5. Toename wantrouwen in politici
6. Verrechtsing en deelbelangen politiek. Voor ieder deelbelang bestaat een politieke partij. De samenhang en gemeenschappelijkheid is ver te zoeken.

De onderzoekers van het SCP geven in het rapport ook aan dat onverwachte omstandigheden zoals natuurrampen en terroristische aanslagen ontwikkelingen de druk op de ketel kunnen zetten in Nederland.

Dit brengt mij op de relatie met de mondiale uitdagingen. Nederland is een klein land. Een democratische rechtstaat. Met een open economie. Gisteren hoorde ik dat we in de top 10 staan van de landen in de wereld met de meeste hoofdkantoren van multinationals. Op nr. 7 om precies te zien. Nederland is een onderdeel van de Europese Unie. Politiek, Sociaal, Economisch en Cultureel verbonden met de rest van Europa en de wereld. Wat zich dus elders in de wereld afspeelt heeft direct of indirect invloed op ons. Mondiaal worden we geconfronteerd met:

1. Conflicten/oorlogen en terreur
2. Klimaatverandering
3. Voedseltekort
4. Toename in vluchtelingen en migratie
5. Groeiende ongelijkheid tussen rijk en arm (de rijkste een procent van de wereld bezit over meer dan de helft van 'werelds vermogen, dat is toch waanzin?)

Dromen om te de realiteit te ontstijgen

Ik had u optimisme beloofd. Ik neem u daarvoor mee in een droom. Weet u waar ik van droom?

- Een wereld waarin de mens de markt beheerst en niet anders.
- Een wereld waarin vrouwen echt gelijkwaardig zijn aan mannen. En dus ook evenveel verdienen voor hetzelfde werk. Zelf hun partner mogen uitkiezen. Naar school mogen en leren totdat ze erbij neer vallen, als ze dat zouden willen. Dat ze de beschikking hebben over hun eigen lichaam. Ik droom van een wereld waarin ik even gelijkwaardig ben als u. Een wereld waarin ik mij niet continue hoeft af te vragen of ik wel goed genoeg ben, puur en alleen vanwege mijn huidskleur. Een wereld waarin mijn intelligentie niet betwist wordt puur en alleen vanwege mijn huidskleur. Waarin ik en mijn kinderen dezelfde kansen heb in het onderwijs en op de arbeidsmarkt als een ieder ander.
- Ik droom van een wereld waarin we in harmonie leven met de natuur, deze beschermen en niet leegroven. Waarin we het afkunnen zonder fossiele brandstoffen. Een wereld waarin we niet aan de ene kant tonnen eten weggooien terwijl aan de andere kant mensen omkomen van de honger.
- Een wereld waarin leiders niet de alleswetende machtsbeluste 'redders' zijn, uit op meer geld en macht, maar ware leiders die gericht zijn op verbinding, gemeenschappelijkheid en duurzaamheid.
- Een wereld waarin homoseksuelen, lesbiennes, biseksuelen en transgenders evenveel rechten hebben en waardigheid genieten als heteroseksuelen.
- Een wereld waarin we allemaal evenveel kans hebben op een gezond en een lang leven en daarvoor geen dikke portemonnee hoeven mee te nemen.

Dit is nogal een droom. Een forse droom. Voor deze droom is een beweging nodig. Niet alleen boosheid en verontwaardiging over onrecht. Een beweging die in verzet komt en een voorbeeld wil zijn voor anderen en de weg wijst naar de toekomst. Een wereld waarin mensen noch de aarde wegwerpartikelen zijn. Ik droom er van om de verdeeldheid te overwinnen. Sterker te zijn dan de polarisatie. Ik wil samen met anderen die heel anders zijn dan ik op zoek gaan naar verbanden en deze versterken. Op zoek naar de verbanden tussen alle zaken die ons bezighouden: dat is onze opdracht. Onze opdracht is dus om te bouwen aan onderlinge verbondenheid. We moeten daarvoor niet alleen de wereld in kaart brengen die we niet willen maar de wereld die we in plaats daarvan wel willen durven uit te tekenen. Zo groot dat iedereen het kan zien.

We moeten de neuzen van mensen met alleen aandacht voor deelgebieden dezelfde kant op zien te krijgen. En daarbij vooropstellen dat alle issues even belangrijk zijn, dus gaan we niet issues voortrekken maar in plaats daarvan op zoek naar integrale oplossingen. Daarvoor is een respectvol debat nodig. Gericht op een ja voor een mooier toekomst. We gaan samen werken aan de realisatie van onze droom. Samen. We bouwen het elke dag op. Met zijn allen. Om te beginnen in onze eigen directie omgeving. Thuis, straat, dorp, stad en vanuit daar nemen we de rest van het land en de wereld mee. Door ethisch te handelen in het dagelijkse leven realiseren wij onze droom van morgen.

Wat moeten we nog meer doen:

Ja, we moeten demonstreren op straat om onze boosheid zichtbaar te maken. Staken wanneer de maat vol is. Maar niet alleen dat, want er zijn meerdere vormen van verzet:

Juridisch verzet plegen omdat onze democratische rechtsstaat ook niet gevrijwaard is van aanvallen. Dat betekent dus ook juridisch de strijd aangaan. Met als doel om de democratische rechtsstaat te beschermen. Als in ons land een politiek partij kiezers oproept om gedurende gemeenteraadsverkiezingen een oogje in het zeil te houden omdat ze de boel niet vertrouwen. In ons land?! Dan weet je dat er iets aan de hand is.

Naast verzet moeten we ook de droom realiseren. Dat doen we door het organiseren van vrijplaatsen. Een soort laboratorium creëren waar we de droom van morgen alvast kunnen voorleven. Waar we mogen oefenen, fouten mogen maken en corrigeren. In dit lab zijn we solidair met elkaar. We kijken niet weg wanneer anderen het moeilijk hebben omdat we denken dat hun issues niet de onze zijn. Of dat hun strijd niet de onze is. Alles en iedereen is namelijk met elkaar verbonden. De strijd om vrouwenemancipatie is net zo goed verbonden aan de strijd tegen racisme of een duurzamer economisch beleid. Het is verbonden aan de strijd tegen de ongebreidelde hebzucht inherent aan het neoliberalisme. Laten we daarbij vooral niet op zoek gaan naar een redder, iemand die alle antwoorden weet en ons de weg wijst. Laten we vooral op zoek gaan naar gemeenschappelijkheid.

Dit is niet het einde, maar het begin van iets nieuws: doet u mee?

De opheffing van Oikos is niet het einde. Het is het begin van iets nieuws. Laten we weer het heft in eigen handen nemen. Doet u mee? Alstublieft? We hebben u nodig. Jong en oud. Een van de problemen waarom we niet verder komen is de vergeetachtigheid. Het gemak waarmee we oude ervaringen opzij zetten en vergeten. We zetten deze ervaringen, de experts en ideeëndragers van toen bij de vuilnisbelt. Omdat het zogenaamd tijd is voor iets nieuws. Vandaag kunnen we er voor kiezen om deze cirkel te doorbreken. We kunnen vandaag inderdaad iets nieuws beginnen door gebruik te maken van de expertise en wijsheid van toen. En het nieuwe is dat we het samen gaan doen. Jong en oud. De experts en de leken. De ervaren mensen en de groenen. Waarom? Gewoon. Omdat het tijd is voor iets nieuws. Iets anders. Dat begint hier, nu, samen!

Bijlage 1

De lijst zag er als volgt uit:

- Anselm Iwundu, toen nog directeur van Fair Food International sprak over voedselzekerheid
- Domenica Ghidei, rechter, sprak over mensenrechten
- Jude Kehla, socioloog en politicus, sprak over migratie
- Stephanie Mbanzadore, oprichter van Burundian women for peace and development sprak over conflictgebieden en hoe je de vrede met inzet van de diaspora herstelt na een conflict.
- Akinyinka Akinyoade, onderzoeker en docent verbonden aan het Afrika Studie Centrum sprak over de rol van digitale snelwegen in de ontwikkeling van Afrika
- Amma Asante, politicoloog en politica, sprak over armoedebestrijding
- Rachel Tocklu, chemicus van huis uit en nu eigenaar van een onderzoeks- en adviesbureau Teampro, sprak over het belang van handel in de ontwikkeling van Afrika
- Max Koffi, Oprichter van Afrika in Motion, sprak over het belang van wederzijdse ontwikkeling
- Alphonse Muambi, columnist en auteur, sprak over China en de noodzaak om niet te klagen over China maar de samenwerking op te zoeken
- En Alberta Opoku tenslotte sprak over corruptiebestrijding en hoe belangrijk het is om deze te starten in Nederland.